

Shrnutí

Humanizující spravedlnost

Shrnutí: Humanizující spravedlnost

Mezinárodní zpráva projektu Hlasy pro spravedlnost: Komunikace s oběťmi trestných činů s postižením

Shrnutí: Humanizující spravedlnost

Systém spravedlnosti a jeho symboly vyvolávají strach. Působení soudů většinou nesouvisí se spravedlností, ale s mocí. Střet s těmito symboly moci má na každého oslabující dopad. Začněme promýšlet, jak zmírnit působení moci; pozornost by se měla soustředit na spravedlnost. Jde skutečně o to humanizovat systém spravedlnosti jako takový a učinit ho přístupným pro všechny. (Gábor Gombos, bývalý člen Výboru Organizace spojených národů pro práva osob s postižením a seniorní poradce projektu Hlasy pro spravedlnost)

Hlasy pro spravedlnost

Projekt Hlasy pro spravedlnost se zaměřuje na práva a zkušenosti lidí s postižením, kteří se stali oběťmi trestných činů, a jejich přístup ke spravedlnosti. Jde o projekt spolufinancovaný z prostředků Evropské unie, s 9 partnerskými organizacemi, realizovaný v sedmi zemích: Bulharsku, Česku, Chorvatsku, Litvě, Rumunsku, Slovensku a Slovinsku.

Oběti s postižením čelí nepřekonatelným překážkám, které jim brání v přístupu k systémům trestní spravedlnosti v Evropě. Výsledkem je, že je jim odepřena možnost sdělovat své příběhy a domáhat se účinné nápravy. Nedávný výzkum prokázal, že ženy s postižením se dvakrát až pětkrát častěji stávají oběťmi násilí¹. Agentura Evropské unie pro základní práva zjistila, že 19% lidí s postižením udává, že byli fyzicky napadeni, ve srovnání s 9% celkové populace². Lidé s psychosociálním a mentálním postižením zažívají specifické formy špatného zacházení a zneužívání na základě svého postižení, jsou drženi proti své vůli v institucích a medikováni bez svého souhlasu³. Přesto běžně nedochází ke sběru a analýze dat a informací a zkušenosti a hlasy obětí s postižením nejsou napříč Evropskou unií zohledňovány. Oběti trestných činů potřebují, aby byla zcela změněna orientace evropských rámců, systémů, institucí i kultury v oblasti trestních oznámení, vyšetřování a rozhodování, jakož i v oblasti občanskoprávních žalob. Rozsah této výzvy a nezbytná transformace jsou naléhavým tématem mezinárodní zprávy Humanizující spravedlnost, zpracované pro projekt Hlasy pro spravedlnost.

Tato zpráva využívá přelomové Mezinárodní principy a pokyny OSN o přístupu lidí s postižením ke spravedlnosti (Principy OSN o přístupu ke spravedlnosti)⁴ jako základ pro normativní posouzení

¹. 'Ensuring the Rights of Victims with Disabilities' (European Disability Forum, 7. července 2020) <<https://www.edf-feph.org/newsroom-news-ensuring-rights-victims-disabilities/>> citováno 29. dubna 2022.

². Agentura Evropské unie pro základní práva, Fundamental Rights Survey, 2020, Violence and harassment <<https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2021/frs>> citováno 9. května 2022.

³. Marcello Sacco, 2021. 'The Unconvicted Detention of Persons with Mental Impairments: The ECHR "Unsound" That Does Not Sound' s. 153 <<http://elea.unisa.it:8080/xmlui/handle/10556/5277>> citováno 29. dubna 2022.

⁴. Zvláštní zpravodajka OSN pro práva osob se zdravotním postižením, Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením a zvláštní zástupkyně generálního tajemníka OSN pro postižení a přístupnost, 'International Principles and Guidelines on Access to Justice for Persons with Disabilities' (Ženeva: Organizace spojených národů, 2020). Zpráva se zaměřuje na principy, které jsou nejvíce relevantní z hlediska předmětu výzkumu. Jedná se o principy 1,2,3,4,6,8, a 10 (v Závěrečné zprávě je rovněž pojednáno o části principu 9). <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Disability/SR_Disability/GoodPractices/Access-to-Justice-EN.pdf> citováno 11. května 2022.

silných stránek a nedostatků ustanovení směrnice EU o právech obětí⁵: upravujících přístup ke spravedlnosti. Vycházejíce ze zjištění sedmi národních výzkumných zpráv poukazujeme na to, jakým způsobem se nedostatky směrnice projevují v národních právních rádech, politikách a praxi. Principy OSN o přístupu ke spravedlnosti stanoví jasné povinnosti a podrobně vysvětlují praktické kroky, které mohou zajistit přístup lidí s postižením ke spravedlnosti. A jakkoli klíčová ustanovení směrnice EU o právech obětí napomáhají zajistit, že oznámení, vyšetřování a trestní řízení budou zaměřené na oběť, a uznávají právo obětí na informace a komunikaci, obecný rámec směrnice je třeba specifickým způsobem posílit, má-li dostát mezinárodním závazkům v oblasti přístupu ke spravedlnosti a zvláště závazkům podle Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením (UN CRPD).

Oběti s postižením čelí významným překážkám, které vytvářejí nedokonalé systémy trestní spravedlnosti v Evropě. V rámci snah o vytvoření přístupu k trestní spravedlnosti, který by byl více orientovaný na oběti, probíhají v rámci Evropské unie důležité rozhovory, jejichž cílem je vytvořit systém trestní spravedlnosti založený na principech lidských práv a lidské důstojnosti, formovaný na základě stávajících závazků vyplývajících z evropského práva a týkajících se práva obětí na účinnou nápravu a vyšetřování. Lidé s postižením musí být zapojeni do těchto rozhovorů a inovací.

První kroky směrem k transformaci

1. Směrnice o právech obětí by měla být změněna tak, aby výslovně garantovala právo na svéprávnost a procesní způsobilost v trestním řízení. Mělo by být zajištěno, že oběti budou mít přístup ke všem stádiím řízení, a budou moci se jich účastnit, a to včetně posouzení podpory potřebné k odstranění překážek a účinný přístup ke spravedlnosti. Směrnice by měla lidem s postižením výslovně garantovat přístup k informacím a komunikaci, společně se zárukami na přiměřené a procesní úpravy a zvýšenou přístupnost podpůrných služeb během trestního řízení.
2. Je zapotřebí strategie EU pro oběti s postižením, která by formulovala vizi a rámec rovného přístupu ke spravedlnosti pro osoby s postižením, který by bylo možné prosazovat na vnitrostátní úrovni.
3. Ve spolupráci s lidmi s postižením by pro členské státy měly být vytvořeny pokyny, vzdělávací kurzy a osnovy vycházející z Principů OSN o přístupu ke spravedlnosti.
4. Je třeba aktivně rozvíjet a podporovat inovativní postupy jednotlivců, kteří kreativně podporují oběti s postižením v přístupu k jejich právům na účast při řešení následků trestné činnosti.
5. Všechny členské státy musí plně transponovat a implementovat směrnici o právech obětí v souladu s jejím duchem a je důležité, aby Evropská komise vykonávala svou pravomoc dohledu, monitorování a zahájení řízení o porušení povinností. To vyžaduje vytvoření rámce sběru dat, který umožní pochopit zkušenosti obětí s trestnými činy, nedostatky v přístupu ke spravedlnosti a stanovit priority opatření.

---

⁵. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012L0029&from=EN>> citováno 11. května 2022.

Klíčová zjištění

‘Bílé místo’

Jakkoli je přístup ke spravedlnosti základem pro užívání a naplňování všech lidských práv, lidé s postižením čelí mnoha překážkám, které jim brání v přístupu ke spravedlnosti na rovnoprávném základě s ostatními. Tyto překážky zahrnují omezení svéprávnosti; nedostatek fyzického přístupu k institucím trestní spravedlnosti, jako jsou soudy a policejní stanice; nedostatek dostupné dopravy k těmto institucím a zpět; překážky v přístupu k právní pomoci a zastoupení; nedostatek informací v přístupných formátech; paternalistické nebo negativní postoje, zpochybňující schopnost lidí s postižením účastnit se všech fází výkonu spravedlnosti; a nedostatek vzdělávání pro profesionály působící v systému spravedlnosti. V systému spravedlnosti jsou lidé s postižením často považováni za nehodné řádné procesní ochrany, která je poskytována všem ostatním občanům, neschopné mít z této procesní ochrany užitek či se dokonce má za to, že jim tato procesní ochrana pravděpodobně způsobí újmu. (Principy a pokyny OSN o přístupu lidí s postižením ke spravedlnosti, 2020, s. 6)

Hlubokou absenci lidí s postižením, kteří by vykonávali svá účastenská práva jako oběti a svědci, popisuje konsorcium projektu Hlasy pro spravedlnost jako ‘bílé místo’. V praxi se toto bílé místo projevilo tak, že realizátorům národních výzkumů se těžko dařilo získat přístup k lidem s postižením, kteří jako oběti trestného činu přišli do kontaktu se systémem trestní spravedlnosti, a identifikovat právní profesionály, kteří by v rámci své práce měli zkušenosti s oběťmi s postižením. Příčiny tohoto stavu zahrnují fyzické, postojové, institucionální, kulturní a právní překážky, které zbavují lidi s postižením skutečné možnosti být slyšeni, a systematické porušování procesních práv, stejně jako práva na svéprávnost a procesní způsobilost a práva svědčit. Nedostatek dat o výskytu a dopadu trestných činů páchaných proti lidem s postižením, společně s nedostatkem informací o postupech systému trestní spravedlnosti, včetně podání trestního oznámení, vyšetřování, stíhání a soudního řízení, přispívá k jejich neviditelnosti a je jasným signálem toho, že členské státy neplní své závazky v oblasti základních práv. Systematické selhávání v ochraně těchto práv vyvolává u pachatelů pocit beztrestnosti a tito se pak zaměřují na oběti, u nichž vědí, že jim nebude uvěřeno, že nebudou chráněny, anebo brány vážně.

Níže jsou uvedena naše zjištění a analýza, jejímž základem byly Principy a pokyny OSN o přístupu lidí s postižením ke spravedlnosti, s důrazem na základní aspekty, které jsou nezbytné pro praktické zajištění účasti, zejména informovanost a účinnou komunikaci.

Princip 1 'všichni lidé s postižením mají svéprávnost, a proto, by jim neměl být odpírán přístup ke spravedlnosti na základě postižení.'

Pro mě bylo zajímavé, že během celého předsoudního stadia nebyla oběť vůbec vyslechnuta, ani jako svědek, ani nebyla informována o svých právech... Informace o [jejích] právech jí byly poskytnuty standardním způsobem prostřednictvím vyrozumění zasláného jejímu opatrovníkovi, který byl osobou bez jakéhokoli citového nebo jiného vztahu k danému pacientovi. Opatrovníkem byl zaměstnanec domova sociální péče, v němž oběť dříve bydlela, a tak ho to [vůbec] nezajímalo... bylo formálně odškrtnuto, že někdo byl informován, ačkoliv bylo dostatečně zjištěno, že tato osoba nebyla s obětí v kontaktu. (Rozhovor se soudcem okresního soudu. Genova a Krasteva, Bulharsko, 2022, s. 29)

Státy musí zajistit, že na všech úrovních systému trestní spravedlnosti bude bez diskriminace uznána svéprávnost a procesní způsobilost lidí s postižením. Zjistili jsme, že ustanovení směrnice a na ni navazující Pokyny Evropské komise nedostatečně zohledňují porušení práva na svéprávnost a procesní způsobilost a práva svědčit. Právo na svéprávnost a procesní způsobilost není ve skutečnosti ve směrnici garantováno ani zmíněno. 'Emoční' a 'intelektuální' schopnosti jsou zmíněny v recitálu směrnice jako skutečnosti, které mají 'být zohledněny', aniž by byla předjímána povinnost státu garantovat svéprávnost všem na rovnoprávném základě. Toto opomenutí umožňuje výklad, že 'nedostatek způsobilosti' může být důvodem pro znemožnění nebo omezení účasti obětí s postižením v trestním řízení.

Na národní úrovni běžně existují diskriminační právní rámce a praktiky. Policejní a soudní orgány běžně uznávají jmenovaného opatrovníka jako 'náhradníka' oběti, pokud jde o výkon účastenských oprávnění, a do práva oběti svědčit zasahují oficiální posouzení 'věrohodnosti'. Ačkoli tyto zákony, politiky a opatření porušují práva zakotvená v CRPD, vlády, soudy a jednotliví profesionálové to tak nevidí. Naopak, státní zákony sankcionují praxi uznání a jmenování opatrovníka jako přijatelný způsob plnění informačních a komunikačních povinností vyplývajících ze směrnice.

Princip 2: 'Zařízení a služby musí být všeobecně přístupné, aby zajistily rovný přístup ke spravedlnosti bez diskriminace lidí s postižením.'

Vysvětluje, že místo [policejní stanice] je pro člověka s postižením těžko přístupné a v takových případech uskutečňují výsledky na parkovišti. (Rozhovor s vyšetřujícím policistou. Genova a Krasteva, Bulharsko, 2022, s.29)

Analýzy publikací realizované různými veřejnými orgány v souvislosti s trestním řízením, ukazují, že přístupnost je závažným problémem z několika důvodů. Většinou jsou však přeplněné informacemi, jazyk je příliš složitý, písmo je příliš malé, kontrast příliš nízký, a proto nejsou vhodné pro osoby s mentálním postižením. (Kapus et al., Slovinsko, 2022, s.26)

Informace o systému trestní spravedlnosti — včetně práv obětí — musí být jednoduše a veřejně přístupné. Pro zajištění přístupu k zařízením a službám pro lidi s různými znevýhodněními, stejně jako pro zajištění důstojného a respektujícího zacházení s těmito lidmi, musí být uplatňovány principy univerzálního designu. Každé omezení fyzické, informační nebo komunikační přístupnosti, může být navíc kompenzováno přijetím přiměřených úprav a přístupností škály podpůrných služeb, stejně jako neformální podporou, kterou si osoba zvolí.

Existuje málo důkazů o tom, že by orgány veřejné moci v sedmi zemích přijaly v rámci svých národních právních ráadů, politik a praktik jakákoli opatření, která by zajistila, že zařízení, nebo informační a komunikační služby budou budovány, rozvíjeny a poskytovány na základě principů univerzálního designu. Přiměřené úpravy nejsou běžně dostupné. Několik výzkumníků uvedlo, že byla přijata národní úprava za účelem zlepšení fyzické přístupnosti policejních a soudních budov. Vedle toho ve všech zemích existují ustanovení, která se týkají práva na užívání znakového jazyka. V některých zemích bylo zjištěno, že národní dokumenty zakotvují další formy komunikační podpory, avšak s omezeným vysvětlením, co by taková podpora měla zahrnovat.

Princip 3: 'Lidé s postižením, včetně dětí s postižením, mají právo na odpovídající procesní úpravy.'

Ačkoliv by pro vyhodnocení potřeb obětí mělo být prováděno individuální posouzení, toto není uznáno jako nástroj sloužící k větší inkluzi lidí s postižením v rámci trestních procesů. Individuální posouzení se navíc většinou zaměřuje na určení nezbytných ochranných opatření k předcházení dodatečného zastrasování a sekundární viktimizaci během řízení, nikoli na zajištění práva na informace a efektivní komunikaci (Špek a Štahan, Chorvatsko, 2022, s.26)

Právo na odpovídající procesní úpravy stojí v srdci toho, co oběti s postižením potřebují pro to, aby mohly komunikovat během vyšetřování a trestního soudního procesu, a je základem pro zajištění jejich práva na účast v systému spravedlnosti. Článek 22 směrnice o právech obětí ukládá státům, aby zajistily posouzení potřeb obětí v oblasti zvláštní ochrany. To je Komisí správně uváděno jako 'jeden z hlavních přínosů směrnice o obětech.'⁶ Žádný podobný formální požadavek ani rámec však neexistuje pro posouzení potřeb v oblasti komunikace a předávání informací a jim odpovídajících procesních úprav. To představuje značnou mezeru v zajištění práva obětí s postižením na přístup ke spravedlnosti a na účast v řízení a jejich plného respektování. Přesto však lze vysledovat komplexní přístup při podrobném zkoumání ustanovení směrnice, ten by skrze novelizaci mohl být vyjádřen výslovně a účinně tak, aby bylo zajištěno, že budou identifikovány a uspokojeny potřeby v oblasti předávání informací a komunikace. Má-li však být účinně zajištěna důstojnost lidí s postižením, je třeba navázat dialog s oběťmi s postižením. Rovněž by muselo dojít ke změně kultury systému trestní spravedlnosti, který má tendenci přehlížet právo obětí na plnou účast, a přijetí takových opatření, která povedou k humanizaci justičních systémů.

Princip 4: 'Lidé s postižením mají právo na včasný přístup k úředním oznámením a informacím srozumitelným způsobem na rovnoprávném základě s ostatními.'

Oběti s psychosociálním postižením byl předán poučovací formulář, nebyla informována o podpůrných službách nebo právních službách, Oběť musela hledat všechny relevantní informace o řízení sama...

Našla si právníčku, která však měla zkušenosti spíše s prací s pachateli. „Moc jsem toho nevěděla. Musela jsem hledat na internetu, co se bude dít. Neměla jsem žádnou představu. Trestní řízení pro mě bylo velmi stresující.“

Pachatel byl nejprve vzat do vazby, potom poslán do výkonu trestu, ale v obou případech se Oběť dozvěděla o tom, že byl propuštěn z internetových médií. (Sležková a Pastorek, Česko, 2022, s.33)

Principy OSN o přístupu ke spravedlnosti popisují deset způsobů, jak zajistit přístup k informacím, včetně prostřednictvím znakového jazyka, video a audio průvodců, telefonního poradenství a služeb, na které lze odkázat, facilitované komunikace, Braillova písma apod. Tato specifická opatření nejsou zmíněna ve směrnici nebo na ni navazujících pokynech a recitál směrnice pouze navrhuje, aby členské státy 'zohlednily' komunikační 'obtíže'. Tento přístup odráží stereotypy v oblasti postižení a nevyrovnává se s překážkami prostředí, stejně jako s fyzickými a postojovými překážkami, které musí být odstraněny a napraveny, aby bylo umožněno účinné sdílení informací a komunikace.

⁶ DG Justice Guidance Document related to the transposition and implementation of Directive 2012/29/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2012 establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework Decision 2001/220/JHA, s. 44, <<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32012L0029>> citováno 11. května 2022.

Přístup s sebou rovněž nese riziko, že národní orgány budou pojem 'zohlednění' postižení a komunikační potíže interpretovat tak, že budou sdílet informace a komunikovat s opatrovníkem, a nikoli přímo s obětí. To může poté vést k nerespektování svéprávnosti a procesní způsobilosti a vůle a preferencí obětí s postižením⁷. Naše národní analýzy ukazují, že policie v praxi tam, kde je jmenován opatrovník, často oběť zcela obchází a 'plní' svou povinnost oběť informovat tím, že komunikuje přímo a pouze s opatrovníkem.

Členské státy zahrnuté do tohoto výzkumu transponovaly do svých právních řádů obecné požadavky na přístup k informacím zakotvené ve směrnici, objevují se však problémy s implementací a je málo příkladů úsilí zajistit, aby úřední oznámení a informace byly přístupné obětem s postižením. Lidé s postižením žijící v institucích, kteří jsou takto fyzicky omezeni v přístupu k vnějšímu světu a kteří jsou pod přímým dohledem personálu, jsou vystaveni obzvláště velkým překážkám.

Princip 6: 'Lidé s postižením mají právo na bezplatnou nebo cenově dostupnou právní pomoc.'

Oběť s mentálním postižením by proto nejdříve musela připravit návrh na náhradu škody a vyplnit žádost prokazující její finanční a majetkovou situaci a ani v takovém případě nebude mít právní jistotu, že jí bude přiznáno bezplatné zastoupení advokátem, protože konečné rozhodnutí je na soudci. Je zřejmé, že všechny tyto kroky mohou učinit bezplatnou právní pomoc pro oběti s mentálním postižením prakticky nedostupnou. (Sležková a Pastorek, Slovensko, 2022, s.40)

Přístup k vhodně kvalifikovanému a zkušenému právníkovi prostřednictvím bezplatné právní pomoci může být pro lidi s postižením komunikačním a informačním mostem, který se může stát kritickým faktorem pro zajištění jejich účinné účasti v trestním řízení. Národní partneři, kteří mají roky zkušeností s podporou obětí s postižením, identifikovali toto právo jako potenciálně klíčové pro zajištění přístupu těchto obětí ke spravedlnosti.

Článek 13 směrnice o právech obětí, právo na právní pomoc, stanoví povinnost členských států zajistit, aby oběti měly přístup k právní pomoci, pokud mají postavení strany v trestním řízení.⁸ Ve většině zemí závisí bezplatná právní pomoc na druhu trestného činu, nebo na vágních definicích 'zranitelnosti', která však není propojena se standardy podle principů a pokynů OSN v oblasti přístupu ke spravedlnosti. Oběť často musí o bezplatné právní zastoupení požádat, což představuje administrativní zátěž. Žádost navíc musí být uplatněna v rámci striktních lhůt a závisí na znalostech, dobré vůli a spolupráci policie. Důsledkem je, že právní zastoupení je pro lidi s postižením často zcela nedostupné a není v souladu s článkem 13 směrnice.

Princip 8: 'Lidé s postižením mají právo podávat stížnosti a iniciovat právní řízení týkající se porušení lidských práv a trestných činů, právo na prošetření jejich stížnosti a právo na účinnou nápravu.'

Žijeme v přízemí a jsme velmi obtěžováni. Několikrát jsme volali policii. Napsali jsme policii stížnost, protože jsme chtěli, aby to obtěžování skončilo. Ale vůbec nám písemně neodpověděli. Říkají, že jsme divní. (Kapus et al., Slovinsko, 2022, s.27)

⁷ Podle Obecného komentáře č. 1 (2014): Článek 12: Rovnost před zákonem [opravená verze], může náhradní rozhodování zahrnovat plné opatrovnictví, soudní zákaz a částečné opatrovnictví, kdy 'jakékoli rozhodnutí učiněné zástupcem vychází z toho, co je považováno za objektivní „nejlepší zájem“ dotčené osoby, namísto vlastní vůle a preferencí této osoby:' <<https://digitallibrary.un.org/record/1483330?ln=en>> citováno 11. května 2022.

Princip 8 směřuje k jádru řešení 'bílého místa' identifikovaného konsorciem projektu Hlasy pro spravedlnost; lidé s postižením zažívají rozličná porušení lidských práv a trestné činy, a to včetně mučení a špatného zacházení, které nejsou jako takové uznány v národních trestněprávních ani občanskoprávních rámcích. To bylo jedním z nejvýznamnějších zjištění realizovaného mezinárodního i národního výzkumu, i když to nebylo hlavním cílem projektu Hlasy pro spravedlnost.

Národní zjištění ukazují, že oběti čelí větším překážkám při podávání stížností a iniciování právních řízení. V některých členských státech brání obětem absence jasného vymezení a interpretace pojmu 'oběť' v přístupu k jejich právu na účinné vyšetřování a nápravu, zejména pokud status oběti nelze přiznat dříve, než vyšetřující orgány sesbírají dostatek důkazů, že k trestnému činu skutečně došlo, a než je známý pachatel.

Všechny země potřebují komplexní rámec pro vyšetřování a poskytování nápravy, který by obětem trestných činů zajistil uznání a nápravu utrpěné újmy. To jde však za rámec směrnice o právech obětí. Je ale klíčové, aby porušení a zneužití lidí s postižením byla plně a právně uznána a aby byly zavedeny správné prostředky nápravy, které budou přístupné osobám s postižením.

Princip 10: 'Všichni, kdo pracují v systému spravedlnosti, musí mít k dispozici osvětové a vzdělávací programy, které se budou zaměřovat na práva osob s postižením, především v kontextu přístupu ke spravedlnosti.'

Zjištění tohoto projektu ukazují, že v rámci sociálních, policejních a justičních orgánů a institucí není dostatek pracovníků, kteří by měli zvláštní průpravu v oblasti komunikace s lidmi s postižením. V některých případech jsou tyto pracovníci vyškoleni pouze v rozpoznání postižení, avšak nejsou schopni adekvátním způsobem komunikovat, vykonat individuální posouzení potřeb a často potřebují dalšího experta s odpovídajícími znalostmi a dovednostmi, nebo podporu pro jednání s lidmi s mentálním postižením. Právo na informace a účinnou komunikaci s lidmi s postižením tak v praxi není plně zaručeno a nalezení řešení je na iniciativě samotné oběti. (Špek a Štahan, Chorvatsko, 2022, s.29)

Vzdělávací povinnost podle článku 25 směrnice o právech obětí výslovně nezmiňuje postižení. Principy OSN o přístupu ke spravedlnosti naproti tomu upřesňují, že by lidé s postižením měli být přímo zapojeni do těchto vzdělávání a jejich obsahu. Náš výzkum nezjistil žádné příklady specializovaného vzdělávání pro profesionály pracující s oběťmi s postižením, pro samotné lidi s postižením a jejich rodiny ani žádný doklad toho, že by takové vzdělávání vycházelo z lidskoprávního modelu postižení nebo závazků států ukončit diskriminaci na základě postižení v systému spravedlnosti.

Při uplatňování této směrnice by členské státy měly zajistit, aby oběti se zdravotním postižením mohly plně požívat práv stanovených v této směrnici stejně jako ostatní, a to zejména usnadněním přístupu do prostor, v nichž je trestní řízení vedeno, a usnadněním přístupu k informacím (směrnice EU o právech obětí, 2012/29/EU, odst. 15)

Hlasy pro spravedlnost

Projekt Hlasy pro spravedlnost se zaměřuje na práva a zkušenosti lidí s postižením, kteří se stali oběťmi trestného činu, a jejich přístup ke spravedlnosti. Jde o projektu spolufinancovaný z prostředků Evropské unie a je realizován v 7 zemích. Zahrnuje výzkum na národní úrovni, identifikaci dobré praxe, vytvoření praktických nástrojů pro oběti a profesionály působící v systému trestní spravedlnosti, i podporu mezinárodních standardů v oblasti ochrany práv osob s postižením, které se staly oběťmi trestného činu. Projekt se opírá především o závazky vyplývající ze směrnice Evropské unie o právech obětí (směrnice 2012/29/EU) a Úmluvy OSN o právech osob se zdravotním postižením (CRPD).

Partnery projektu jsou:

- Koordinátor: Validity Foundation
- Bulharsko: Chance & Support Association
- Chorvatsko: Victim and Witness Support Service, VWSS
- Česko a Slovensko: Fórum pro lidská práva
- Litva: Mental Health Perspectives, PSP
- Rumunsko: Centre for Legal Resources
- Slovinsko: PIC – Legal Center for the Protection of Human Rights and the Environment; Social Protection Institute of the Republic of Slovenia, IRRSV; a Univerzita v Ljubljani

Plný a oficiální název projektu je: *Information and Communication: Cornerstones of justice for victims of crime with disability [Informace a komunikace: základní kameny spravedlnosti pro oběti trestných činů s postižením]* (878604 — InfoComPWDs)

Autorka zprávy

Joanna Perry

Projektové kontakty

Webové stránky: validity.ngo/projects-2/voices-for-justice/

Email: infocom@validity.ngo

Publikace

2022

Informace o grantu

JUST-AG-2019 / JUST-JACC-AG-2019 – 878604

Prohlášení o odpovědnosti

Obsah této zprávy zachycuje pouze pohledy partnerů projektu a pouze partneři projektu nesou za tento obsah odpovědnost. Evropská komise nepřijímá žádnou odpovědnost za jakékoli případné použití informací, které tato zpráva obsahuje.

Tato zpráva byla spolufinancovaná z prostředků Evropské unie, Programu Spravedlnost (2014-2020)